

МАЛАЯ ПРОЗА СЯРГЕЯ РУБЛЕЎСКАГА: ЖАНРАВА-СТЫЛЁВЫЯ АСАБЛІВАСЦІ

*І.В. Саматой
Віцебск, ВДУ імя П.М. Маішэрава*

Проза Сяргея Рублеўскага – з’ява адметная, шматстайная, разнажанравая, яна даўно ўжо выйшла за рэгіянальныя граніцы, вызначаецца сваёй скразной філасофіяй, актыўнымі наватарскімі пошукамі, арганічна ўліваецца ў сучасны літаратурны працэс і дапаўняе яго.

Мэтай нашага артыкула з’яўляецца вызначэнне спецыфікі жанрава-стылёвых асаблівасцей малой прозы Сяргея Рублеўскага.

Матэрыял і метады. Аб’ектам даследавання сталі зборнікі С Рублеўскага "Апостраф" (2000), "Азярод" (2003), "Абмытыя валуны" (2005). Асноўнымі для навуковага аналізу абраны прыёмы канкрэтнага і апісальнага метадаў.

Вынікі і іх абмеркаванне. Малая радзіма С. Рублеўскага – в. Бабча Лепельскага раёна. Нарадзіўся 24 снежня 1954 года ў сялянскай сям’і. Вучыўся ў Бароўскай сярэдняй школе. У гэтыя гады ён і пачаў свае першыя творы – вершы. У 1972 годзе паступіў на фізіка-матэматычны факультэт Віцебскага педагагічнага інстытута. Пасля вучобы працаваў настаўнікам у Капыльскім раёне Мінскай вобласці. З 1978 года С. Рублеўскі працаваў ў журналістыцы: спачатку ў бешанковіцкай раённай газете "Зара" карэспандэнтам, потым з 1980 па 1984 год з’яўляўся намеснікам рэдактара талачынскай газеты "Сцяг Ільіча", далей загадчыкам аднаго з аддзелаў у абласным выданні "Віцебскі рабочы", а з 1990 года, з дня заснавання, галоўным рэдактарам абласной газеты "Народнае слова". У 2008–2013 г.г. працаваў намеснікам начальніка галоўнага ўпраўлення юстыцыі – начальнікам аддзела па архівах і справаходству Віцебскага аблвыканкама.

Аўтар наступных зборнікаў прозы: "Апостраф" (2000), "Азярод" (2003), "Абмытыя валуны" (2005), "Ў, тое, што мы скарацілі" (2008), "Маўчанне на ўвесь белы свет" (2011), "Святло лускі" (2012), "Паспець надыхацца" (2012). У 2001 годзе С. Рублеўскі становіцца членам Саюза беларускіх пісьменнікаў. З’яўляецца аўтарам многіх публікацый у рэспубліканскай і абласной перыядыцы. Зараз жыве і працуе ў Віцебску.

Першая кніга пісьменніка мела назву "Апостраф" (тэксты аб праявах быцця). Апостраф – надрадковы знак у выглядзе коскі, які ў беларускай мове аналагічны цвёрдаму і мяккаму знакам ў рускай мове. Сам аўтар патлумачыў назву кнігі ў творы, змешчаным напрыканцы пад аналагічнай назвай. "Апостраф – беларуская паўза ў сусветным Логасе", "Апостраф – імгненне паміж уздыхам і выдыхам, час, які, як мушка ў бурштыне, застыў паміж ваганнямі ківача" [2, с.118]. Сапраўды, апостраф – гэта паўза, невялікі перапынак, што дае мачымасць спыніць рух, азірнуцца назад, больш пільна ўгледзіцца ў звыклае і, на першы погляд, добра знаёмае, над чымсьці задумацца і паразважаць. Гэта своеасаблівы позірк на жыццё, аб’ектыўны пункт гледжання. Змест кнігі поўнаасцю адпавядае арыгінальнай назве. Зборнік складаецца, у асноўным, з невялікіх твораў, якія можна вызначыць як лірычныя мініяцюры ці абразкі на патрыятычную тэму ("Мамін шэпт пад абразамі"). Некаторыя больш упадабляюцца навеле ("Спячыя словы пра незваротна страчаны і нанова абяцаны рай", "Час засмактаў..."). У кожным творы, у кожным радку праступае новы погляд на стары свет, адчуваецца аўтарскае светабачанне і ўласная філасофія. У анатацыі да гэтага зборніка адзначаецца, што "...з тэкстаў аб праявах быцця Сяргея Рублеўскага, з’яднаных "Апострафам", паўстае вобраз Беларусі ў канцы ХХ стагоддзя. Як праўдзівы беларус, што жыве побач і разам з намі, аўтар заўсёды "скарачае "у", але не ставіць кропак над "і": ён дакладны ў падрабязнасцях, але не навязвае чытачу-суразмоўніку свае думкі, а заклікае яго разважаць, пакідае яму прастору дзеля ўласных высноваў" [2, с. 2].

Арыгінальнай назвай вызначаецца і наступная кніга празаіка – "Азярод". Тлумачальны слоўнік беларускай мовы дае наступнае аначэнне гэтаму слову – "прыстасаванне са слупоў і жэрдак для дасушвання збажыны, травы і пад.; прыэплат" [4,

с. 205] Як слушна зазначае літаратуразнаўца С.Вераціла, "менавіта такую назву абраў для сваёй кнігі віцебскі прэзаіт і павесіў на свой літаратурны азярод шэсцьдзесят невялікіх апавяданняў і эсэ, не хаваючы думак і перажыванняў" [3, с. 8]. Атрымаўся багаты рознакаляровы плот з цікавымі апавяданнямі ("Амар", "Хірургі"), дакладнымі назіраннямі ("Хукі, як хоку", "Жвысь"), біяграфічнымі нататкамі ("Чысціня ў чырвоным куце і ў кожным куточку душы") і трапнымі афарызмамі ("Жменя самасейнай цыбулі"). Пісьменік закранае ў зборніку тэмы Вялікай Айчыннай вайны, развіцця культуры і адукацыі, светлага пачуцця кахання, стасункаў чалавека і прыроды.

Назву трэцяй кнігі "Абмытыя валуны" сам аўтар патлумачыў на прэзентацыі зборніка ў Віцебскай абласной бібліятэцы і ў зборніку на апошняй старонцы. "Абмытыя валуны – гэта тыя, што ляжаць у рацэ, – восенню ападае ў небыццё, як аджылы ліст... Усё адно ж верыцца, што на самай быстрыні, на самай сярэдзіне наравістай плыні часу ты, не раўнуючы як той тапелец ухопіцца за саломінку вечнасці" [1, с. 223]. Кніга з'яўляецца грунтоўным працягам дзвюх папярэдніх, складаецца з адной аповесці "Спавядальныя дні ў чужым горадзе", апавяданняў з цыклу "Замовы з вучнёўскага сшытка", эсэ "Піва", "Крэсла" і іншых, дзённікаў "З мамы", "Уроссып".

"У літаратуразнаўстве ёсць паняцце – эстэтычная дыстанцыя, якое вызначае ступень нечаканасці літаратурнага роду крытэрыем вызначэння эстэтычнай каштоўнасці твора" [5, с. 7]. Гэтыя словы з артыкула Н. Якавенкі цудоўна падыходзяць да творчай спадчыны С.Рублеўскага. Адны творы ўражваюць сваёй складанасцю, нават незразумеласцю пры абмалёўцы зусім звычайных рэчаў і з'яў, іншыя – наадварот – шчырасцю і ўвагай да дэталей. У сваіх літаратурных працах пісьменнік імкнецца раскрыць сапраўдную існасць душы беларуса, вылучыць філасофскую складніцу разнастайных праяваў чалавечага быцця.

Важнае месца ў творчай спадчыне С.Рублеўскага займаюць апавяданні, прысвечаныя розным падзеям з жыцця знаёмых і незнаёмых людзей. У іх адчуваецца і замілаванасць маленькай радзімай, і шчырыя сыноўнія пачуцці да маці і ўсіх вясковых жанчын, і цікавасць да актуальных пытанняў сучаснасці. Як правіла, арыгінальныя па змесце творы маюць нескладаны займальны сюжэт ("Амар", "Два качагары", "Чорны дым у белы свет", "Ма бі-бі", "Дванаццатая ноч у Рэйнсбруку", "Смачныя цмочки", "Смерць Ёселя").

Неаднойчы літаратуразнаўцы А. Русецкі, Н. Якавенка падкрэслівалі такую рысу мастака слова, як пошук незвычайнага ў звычайным. У пацверджанне прыведзенай думкі разгледзім аўтарскія апісанні: звычайнае піва аўтар "малое" наступным чынам "...як вечаровы вятрыска раздзімае асцё ячменных каласоў, так і піток струменем паветра з лёгкіх разганяе ў куфлі пену піва, маючы намер спажыць каламуць раскатуранай хмелем ячменнай бездані" [3, с. 38]; паэты паўстаюць пчалярамі: "наладжваюць хаджэнне пчолаў, прадаюць на базары мёд, а на вырочку выдаюць свае зборнікі вершаў [3, с. 68]; акуляры аўтар называе пратэзам, што як "мыліца надточвае нагу, так акуляры – вочы" [3, с. 75].

Нягледзячы на тое, што аўтар прыйшоў у літаратуру як паэт, замалёўкі, апавяданні, мініяцюры, эсэ з асаблівасцямі дзённікавых запісаў сталі сапраўднай вяршыняй яго творчасці. Асаблівай увагі заслугоўваюць дзённікавыя запісы аўтара ("З мамы", "Уроссып" і іншыя). Для іх характэрна адсутнасць храналагічнай паслядоўнасці выкладу матэрыялу і прывязка кожнай падзеі да канкрэтнай даты.

Чытаючы апавяданні, лірычныя замалёўкі, запісы С.Рублеўскага, звяртае на сябе ўвагу аўтарскі стыль: дакладнасць, дасканаласць, паэтычнасць, майстэрства мастацкай дэталі, багацце вобразнай мовы. Усё гэта дазваляе сцвярджаць, што творчасць віцебскага прэзаіта мае шмат агульнага са спадчынай класіка беларускай літаратуры Янка Брыля. Абодва – лірыкі па спосабе адлюстравання рэчаіснасці, манеры пісьма; у іх творах выразна выяўляюцца адметнасці асобы, рэчы, з'явы, раскрываюцца індывідуальныя характары. Падобныя нават па назве зборнік мініяцюр Янкі Брыля "Жменя сонечных промняў" і літаратурныя запісы С.Рублеўскага "Жменя самасейнай цыбулі".

Заклучэнне. Такім чынам, Сяргей Рублеўскі творча самарэалізаваўся ў жанры малой прозы. Для яго самабытнага таленту характэрны асабліва назіральнасць, вытанчанасць успрыняцця, эмацыянальная чуйнасць, увага да тонкіх зрухаў чалавечага быцця, інтэлектуальна-стылёвая далікатнасць, асацыятыўнасць мастацкага мыслення. Заслугоўвае ўвагі і мова твораў прэзаіта: каларытная, жывая, якая ўяўляе сінтэз уласна

беларускай, іншамоўнай, нейтральнай і стылістычна абмежаванай лексікі. А самае галоўнае, віцебскі праязік з'яўляецца выдатным знаўцам чалавечай душы, каларытным мастаком нашага звычайнага і незвычайнага жыцця.

Спіс літаратуры

1. Рублеўскі, С. Абмытыя валуны / С. Рублеўскі. – Мінск: Логвінаў. – 2005. – 223 с.
2. Рублеўскі, С. Апостраф: Тэксты аб праявах быцця. – Мінск: ТАА ПП “Асобны дах”. – 2000. – 216 с.
3. Рублеўскі, С. Азярод: Апавяданні, эсэ. – Мінск: БДУ. – 2003. – 193 с.
4. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. – Мінск: Гал. рэд. Бел. Сав.Э. – 1977. – Т. 1. – 605 с.
5. Якавенка, Н. Услед за Калумбам / Н. Якавенка // Лім. – 2006. – 9 чэрвеня. – С.7.

**МУЖЧЫНСКІЯ ІМЕНАВАННІ ЯК РЭПРЭЗЕНТАТАРЫ
ДУХОЎНАЙ КУЛЬТУРЫ НАРОДА
(на матэрыяле антрапанімікону Бешанковічыны)**

*К.А. Сасноўская
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава*

Уласныя імёны з'яўляюцца захавальнікамі гісторыі народа на розных перыядах жыцця і адлюстроўваюць тыя ці іншыя падзеі. “Антрапанімікон – гэта з'ява моўнай сістэмы, якая адчувае на сабе рознабаковы ўплыў не толькі сучасных моўных працэсаў, але і дэманструе адбіткі розных гістарычных змен, што адзначаліся ў лексічнай сістэме ўвогуле і ў антрапанімнай падсістэме ў прыватнасці. Вызначэнне гістарычнага шляху змен (напрыклад, формул іменавання) дае магчымасць акрэсліць і спрагназаваць кірункі будучых якасных пераўтварэнняў. Такім чынам, навуковыя даследаванні, якія прысвечаны пытанням гістарычнага фарміравання і развіцця моўных падсістэм, ніколі не страцяць актуальнасці.” [1, 8].

Мэта даследавання – выявіць асаблівасці развіцця мужчынскага іменніка 20-х гг. Бешанковічыны.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання паслужылі спісы жыхароў Бешанковіцкага раёна Віцебскай вобласці (152 мужчынскія намінацыі) 20-х гадоў ХХ ст. У ходзе аналізу фактычнага матэрыялу выкарыстоўваліся метады лінгвістычнага апісання, параўнальна-супастаўляльны, у тым ліку элементы арэальнага і статыстычнага.

Вынікі і іх абмеркаванне. Эпоха 20-х гадоў мінулага стагоддзя – гэта час стварэння магутнай рэспублікі – СССР, якая абвясціла сябе свецкай дзяржавай і аддзялілася ад царквы (царква была пазбаўлена ўсялякіх юрыдычных правоў). У сувязі з рэвалюцыяй 1917 года пачалі ўзнікаць імёны “савецкага” паходжання. Яркім сведчаннем з'яўляецца распаўсюджанне імя *Уладзімір* (*Владімір², Владзімір, Владимир, Владзімер, Ладзімір, Уладзімер*), якое займае другое месца па ступені ўжывання (184 носьбіты), таксама ўзнікненне новых імён (*Май, Электрон*). Сярэдні каэфіцыент аднайменнасці складае 12 адзінак. Самымі частымі па колькасці імяносьбітаў з'яўляюцца наступныя імёны (гл. дыяграму 1): *Мікалай* (189 носьбітаў), *Уладзімір* (184), *Іван* (152), *Васіль* (116), *Міхаіл* (112), *Петр* (108), *Віктар* (76), *Аляксандр* (59), *Анатоль* (59), , *Фёдар* (51). Бесперапынна з канца ХІХ – пачатку ХХ ст. да 1930 года функцыянуюць імёны *Іван, Васіль і Міхаіл* (на першых двух кантрольных зрэзах яны з'яўляюцца частымі). Да рэдкіх антрапанімаў адносяцца наступныя: *Авакум, Альберт, Архіп, Вацлаў, Генрых, Гірша, Зеліх-Нафіта, Карпа, Лук'ян, Манеф, Пракоп, Прохар, Шміра, Юрый*. Дадзеныя намінацыі зафіксаваны толькі аднаразова. Большасць з іменаванняў з'яўляюцца неспрадвечна беларускімі. Этымалагічна гэтыя адзінкі ўзыходзяць да старажытнаўрэйскіх, зрэдку грэчаскіх імён.

² Імёны прыводзяцца ў адпаведнасці з арфаграфіяй даследаванай крыніцы